

Major Langeland:

Rettsoppgjøret må tas opp til revisjon!

Var Norge i krig etter kapitulasjonen i 1940? Landsforræderi kan ikke straffes med 100 kroners forelegg. — Arbeiderpartiets ledere får skylden for den usikre nasjonale holdning. — Landssvikanordningen er «et skummelt dokument».

Livlig møte i Studentersamfundet i Trondheim.

Privat til Morgenposten.

Major Langelands første offentlige tale i forbindelse med den sensasjonelle «Dommer ikke» fant sted i Studentersamfundet i Trondheim. Foredraget formet seg som et kraftig utfall mot rettsoppgjøret. Foredraget — «Likhet for loven» — munnet ut i et krav om at man må straffe de store syndere og la de små gå fri. De som hadde ventet storoppgjør med innlegg fra folk majoren har nevnt i sin bok, ble skuffet. Det er tydelig at disse mennesker ikke ønsker å innlede en forhåndsprosedyre mens setteriksadvokaten undersöker spørsmålet om tillate mot majoren.

Foredragsholderen fant det riktigst å fastslå troskapsplikten overfor samfunnet fordi vi i dag befinner oss i en meget utsatt stilling. Han nevnte en rekke eksempler på hva han fant å være ulikhet for loven. Majoren angrep blant annet Administrasjonsrådet og spurte hvorfor protokollene ikke ble tilgjengelige for offentligheten.

Major Langelands foredrag

— Rettsoppgjør etter krig er en velkjent materie, sa major Langeland innledningsvis. Det er bare beklagelig at de folk nos oss som har hatt den avgjørende innflytelse på rettsoppgjøret ikke har hatt inngående kjennskap til historien og ikke har forstått noen ting av de særdeles kompliserte spørsmål som skulle løses. En enkelt sammenligning viser hvor naive vi har vært og hvor tåpelig vi har grepet det hele an.

I Frankrike ble 120.000 mennesker gransket og dømt for sin holdning under den tyske okkupasjon. I Norge har vi hatt rettsforfølgning mot nesten 100.000. Hvis Frankrike hadde fulgt vår linje måtte de fort saker mot omkring 15 millioner mennesker. Hvis vi hadde fulgt Frankrikes linje ville vi ikke en gang hatt rettsforfølgning mot 10.000 mennesker.

Da det norske rettsoppgjør ble startet sommeren 1945 var det på det rene at det var behovet for å samle nasjonen som måtte være det springende punkt i hele oppgjøret. Men situasjonen var den sommeren 1945, at det var ingen som stolte på noen langvarig fredsperiode. Det ble fort på det rene at motsetningene mellom øst og vest var så store at en ny krig var overveidende sannsynlig i løpet av en forholdsvis nær framtid. Det var denne alvorlige situasjon som ga rettsoppgjøret den alvorlige bakgrunn.

«DOMMER IKKE»

Det var særlig ett fenomen som falt oss i øynene da rettsoppgjøret tok til. Krigstidens handlinger ble ikke bedømt ut fra den situasjon som forelå, men det hele ble bedømt ut fra den hekseprossesstemning som var blitt opparbeidet ved en uvetting agitasjon fra de kretser i London som hadde vært på så stor avstand fra Norge at de ikke visste hva som foregikk. Videre var det ofte folk med dårlig samvittighet som skrek høyest om straff.

Jeg vil ikke unnlate å nevne et karakteristisk eksempel fra rettsoppgjøret i en av Møre-byene.

En entreprenør sto tiltalt for å ha bygd en befestning for fienden. Tiltalte husket ikke når arbeidet ble påbegynt, rettet så blikket mot en av domsmennene og spurte: «Du Lars, når var det vi begynte på dette arbeid?» Dommeren ble litt forferdet og sa: «Vi begynte? Var De med på dette arbeidet?» «Ja,

Jeg arbeidet hos ham hele tiden», sier Lars, og vender seg til den andre domsmannen. «Ja, han Ola var også med.»

Administrator fant det nødvendig å innkalle nye domsmenn.

Major Langeland kom inn på den kategori nordmenn som frivillig tok arbeid for tyskerne. Det er selvfølgelig ingen tvil om at de tydelige og farlige bistandshandlinger overfor fienden bør straffes strengt, men man bør påse at det ikke straffes med urett.

HVA EN DOMMER KAN INNBRINGE!

— Jeg har lest krigshistorie og krigslov nok så jevnlig i de fjorti år siden jeg ble soldat, og jeg kjente både norsk krigslovgivning og landkrigsreglementet (Haag-konvensjonen). Denne min viten får ta skylden for at jeg har tatt andre standpunkter enn de som har ledet rettsoppgjøret.

Professor Andenæs røper ganske tydelig at det er etterpåklokskapen som har rådet i rettsoppgjøret. I en artikkel i Aftenposten for 19. februar i år skriver han: «Straffelovens bestemmelser om forræderi og opprør fører normalt en nok så bortgjemt tilværelse. De ble ikke gjennomgått under det juridiske studium og for mitt eget vedkommende må jeg innrømme at jeg aldri hadde studert dem i sammenheng for bortimot slutten av krigen.»

En mer slående innrømmelse av at det er uvitenheten og etterpåklokskapen som har rådet i rettsoppgjøret kan man selvfølgelig ikke få. Det er forferdende å tenke seg at de mennesker som har hatt avgjørende innflytelse på de forskjellige avgjørelser under rettsoppgjøret har tenkt sakene igjennom mange år etter at handlingen hadde passert.

Rettsoppgjøret slik vi har hatt det i Norge har ikke samlet vårt folk og vi har heller ikke noen tro på at det praktiseres likhet for loven.

Foredragsholderen gjennomgikk så straffelovens paragraf 86 og «Landssvikanordningen».

LANDSFORRÆDERI TIL 100 KR.

A stemple som landsforrædere de mange som siktes for en bagatellmessig forgåelse, fortsatte major Langeland, er en av de ting som har skapt den store splid i folket. Det er intet poeng å gå rundt og stemple folk som landsforrædere og ilagge dem 100 kr. i bot. Hele ideen er absurd.

HVA MARTIN TRANMÆL SA

Major Langeland kom så inn på en del av de forhold som har vært gjenstand for behandling under rettsoppgjøret.

Gjennom de første 10 år av dette århundre hevdet store grupper av vårt folk at de aktet å være forrædere i krig og falle våre kjempe stridskrefter i ryggen. Martin Tranmæl sa bl. a. at arbeiderne i tilfelle krig «ville vende våpnene den annen vei». Jeg nevner dette forhold fordi det viser hvor usikkert det norske folk var når det gjaldt plikten til ubetinget troskap mot samfunnet. En av årsakene til den usikre nasjonale holdning skyldes sikkert den hemningsfulle

var kommet til London holdt han en tale hvor han brukte uttrykket «de to månedene krigen vart» og han talte om tyskernes opp-treden «både under og etter krigen».

Tydeligere uttrykk for at krigen var slutt kan man vel ikke få.

LANDSSVIKANORDNINGEN

«ET SKUMMELT DOKUMENT»

Et annet alvorlig uromoment ligger også på bunnen av all den mistillit til rettsoppgjøret som råder i dag. Med en gang landssvikanordningen ble kjent i Norge våren 1945, skrev vår kyndigste straffettsjurist, professor Skeie, et lite skrift om dette skumle dokument og andre anordninger fra London. Han slo uten videre fast at hele dokumentet er grunnlovsstridig. Høyesterett kom under atskillig tvil til at landssvikanordningen ikke er grunnlovsstridig, men tvilen burde her kommet de siktede til gode.

HEVN ER EN LUKSUS

Major Langeland kom endelig inn på sin bok «Dommer ikke» og en del av de forhold han behandler i den. Her dokumenterer han hva høye tjenestemenn innen stat, kommune kan tillate seg uten å bli tiltalt.

Rettsoppgjøret har ikke på noen måte tjent sin hensikt, fortsatte Langeland. Det det har medført er at hundretusener av den norske nasjon i dag ser på samfunnet med den største mistillit. Dette er ikke noe gunstig utgangspunkt, for den kamp for vår tilværelse vi når som helst kan bli nødt til å oppta. Det er luksus å la hevnens beherske et rettsoppgjør, og det har vi ikke råd til.

Av hensyn til fedrelandet og den kamp vi snart kan bli nødt til å føre, bør vi ta rettsoppgjøret opp til revisjon på bred basis. Vi bør gjøre alt som er mulig for å samle så stor del av vårt folk som mulig til lojal kamp for fedrelandet når det blir krevd. Vi synger så ofte «også vi når det blir krevd» og så stoler vi på at det ikke blir krevd på lenge. La oss for en gangs skyld gå ut fra at det er nå det blir krevd, konkluderte major Langeland sitt overmåte interessante foredrag.

Diskusjonen.

I debatten pekte lektor Steen på det relative i landssvikkbegrepet. Hvem var landssvikere: den som hjalp fylkeskongene eller den som hjalp Olav den hellige til å samle Norge? Det samme spørsmål er aktuelt under den verdenssamling som foregår nå.

Optiker Koren fant at de norske myndigheter først hadde regnet med at tyskerne ville vinne — hvilket nødvendigvis ikke betyr det samme som at myndighetene gikk inn for samarbeid. Det viste utviklingen under okkupasjonen: motstanden økte etter hvert i folket som til slutt sto samlet mot tyskerne. Rettsoppgjøret må ikke finne sted på grunn av 1940-uttalelser.

Major Langeland fant det i sitt tilsvær vanskelig å tilgi opportunistene i krigstid og understreket at han ikke ønsket å angripe enkelt personer. Han ville bare peke på at om man unnskylder de ledende menn som gjorde feil, så må man også unnskyld de små synderne som ikke kjenner paragrafene.

104306

nesker. Professor Andenes hadde gan-
ke tydelig at det er etterpåklok-
skapen som har rådet i rettsopp-
gjøret. I en artikkel i Aften-
posten for 19. februar i år skriver
han: «Straffelovens bestemmel-
ser om forræderi og opprør fører
normalt en nokså bortgjemt til-
værelse. De ble ikke gjennomgått
under det juridiske studium og for
mitt eget vedkommende må jeg
innrømme at jeg aldri hadde stu-
dert dem i sammenheng før bort-
imot slutten av krigen.»

DOMMER IKKE

Det var særlig ett fenomen som
falt oss i øynene da rettsopp-
gjøret tok til. Krigstidens handlinger
ble ikke bedømt ut fra den
situasjon som forelå, men det hele
ble bedømt ut fra den heksepro-
sesseringsstemning som var blitt opp-
arbeidet ved en uvettig agitasjon
fra de kretser i London som had-
de vært på så stor avstand fra
Norge at de ikke visste hva som
foregikk. Videre var det ofte folk
med dårlig samvittighet som skrek
høyt om straff.

Jeg vil ikke unnlate å nevne et
karakteristisk eksempel fra retts-
opp-
gjøret i en av Møre-byene.

En entreprenør sto tiltalt for å
ha bygd en befestning for fienden.
Tiltalte husket ikke når arbeidet
ble påbegynt, rettet så blikket mot
en av domsmennene og spurte: «Du
Lars, når var det vi begynte på
dette arbeid?» Dommeren ble litt
forferdet og sa: «Vi begynte? Var
De med på dette arbeidet?» «Ja,

En mer slående innrømmelse av
at det er uvitenheten og etterpåklo-
kkskapen som har rådet i retts-
opp-
gjøret kan man selvfølgelig
ikke få. Det er forferdende å ten-
ke seg at de mennesker som har
hatt avgjørende innflytelse på de
forskjellige avgjørelser under retts-
opp-
gjøret har tenkt sakene igjen
nom mange år etter at handlingen
hadde passert.

Rettsopp-
gjøret slik vi har hatt
det i Norge har ikke samlet vårt
folk og vi har heller ikke noen tro
på at det praktiseres likhet for
loven.

Foredragsholderen gjennomgikk
så straffelovens paragraf 86 og
«Landssvikanordningen».

LANDSFORRÆDERI TIL 100 KR.

A stemple som landsforrædere
de mange som siktes for en ba-
gatellmessig forgdelse, fortsatte
major Langeland, er en av de ting
som har skapt den store splid i
folket. Det er intet poeng å gå
rundt og stemple folk som lands-
forrædere og legge dem 100 kr. i
bot. Hele ideen er absurd.

HVA MARTIN TRANMÆL SA

Major Langeland kom så inn på
en del av de forhold som har vært
gjenstand for behandling under
rettsopp-
gjøret.

Gjennom de første 10 år av dette
århundre hevdet store grupper av
vårt folk at de aktet å være for-
rædere i krig og falle våre kjem-
pende stridskrefter i ryggen. Mar-
tin Tranmæl sa bl. a. at arbeiderne
i tilfelle krig «ville vende våpnene
den annen vei». Jeg nevner dette
forhold fordi det viser hvor usik-
kert det norske folk var når det
gjaldt plikten til ubetinget troskap
mot samfunnet. En av årsakene
til den usikre nasjonale holdning
skyldes sikkert den hemningsløse
agitasjon mot fedrelandet som ble
drevet av ledende folk innen Ar-
beiderpartiet.

VAR NORGE I KRIG?

Ved kapitulasjonen i Nord-Norge
inntrådte en underlig situasjon.
Kapitulasjonsdokumentene fastslo
at alle troppene i Norge skulle leg-
ge ned våpnene. Var det krig i
Norge i straffelovens forstand etter
kapitulasjonen i 1940? De fleste
mente nei!

Utenriksminister Koht laget en
lengre proklamasjon som i Kon-
gens og Regjeringens navn ble ut-
sendt fra Tromsø. Her var det
mye prat, men den mest eksakte
setning sier at Kongen og Regje-
ringen forlot Norge «for å opp-
rettholde det norske rikets selv-
stendige liv».

Da så Nygaardsvold godt og vel

en gangs skyld gå ut fra at det er
nå det blir krevd, konkluderte
major Langeland sitt overmåte
interessante foredrag.

Diskusjonen.

I debatten pekte lektor Steen på
det relative i landssvikbegrepet.
Hvem var landssvikere: den som
hjalp fylkeskongene eller den som
hjalp Olav den hellige til å samle
Norge? Det samme spørsmål er
aktuelt under den verdenssamling
som foregår nå.

Optiker Koren fant at de norske
myndigheter først hadde regnet
med at tyskerne ville vinne — hvil-
ket nødvendigvis ikke betyr det
samme som at myndighetene gikk
inn for samarbeid. Det viste utvik-
lingen under okkupasjonen: mot-
standen økte etter hvert i folket
som til slutt sto samlet mot tysker-
ne. Rettsopp-
gjøret må ikke finne
sted på grunn av 1940-uttalelser.

Major Langeland fant det i sitt
tilsvar vanskelig å tilgi opportunis-
me i krigstid og understreket at
han ikke ønsket å angripe enkelt-
personer. Han ville bare peke på
at om man unnskylder de ledende
menn som gjorde feil, så må man
også unnskyld de små synderne
som ikke kjenner paragrafene.